

BUITEN

15^e JAARGANG N°. 22.

ZATERDAG 28 MEI 1921.

REUZENPAD (BRAZILIË).
Naar de teekening van Sj. Kuperus

Redacteur: Mr. A. LOOSJES.

INHOUD:

REUZENPAD, ILLUSTRATIE	BLZ. 253
VAN TWEEËRLEI RAS, (22), DOOR HAL G. EVARTS	„ 254
ONTVANGEN BOEKEN, ENZ.	„ 255
HET GLARNERLAND, DOOR HENRI HEGENER, GEÏLLUSTREERD	BLZ. 256—258
HOE DE DIEREN SPREKEN (27), DOOR WILLIAM J. LONG, VERTAALD DOOR S. CILIA STOFFEL	BLZ. 258
DE KLEEDING DER AMSTERDAMSCH E WEEZEN, DOOR MR. A. LOOSJES, GEÏLLUSTREERD	BLZ. 259—262
EEN KEIZERLIJKE DRINKEBROER, DOOR D. R.	BLZ. 261
GEZELLE'S „RAVE”, DOOR DR. E. J. HASLINGHUIS	„ 262
DE WAALSCH E KERK TE DELFT, DOOR C. H. L., GEÏLLUSTREERD	BLZ. 262—263
DE BLOEMBLADEN VAN LAO-TZE (34), DOOR J. ALLAN DUNN	BLZ. 263
DE GOUDEN PRACHT ONZER ZANDGRONDEN, ILL.	„ 264

Afzonderlijke nummers: Prijs 40 cts.

VAN TWEEËRLEI RAS

21) DOOR HAL G. EVARTS.

„D AT klinkt aannemelijk,” zei Harte. „Dank je, Moran. Ik hoop eigenlijk, dat ze je niet te pakken zullen krijgen — maar dat zal toch wel.” Hij sloot zijn oogen. En weer huilde Flash klagend in het bosch en met die klacht ontsteeg een menschelijke ziel aan het lichaam.

Moran wist, dat Calvin Harte wijd in den omtrek als de slimste en gevaarlijkste misdadiger, die er bestond, beschouwd werd. Terwijl hij op hem neerkeek, hoorde hij Flash waarschuwend grommen. Gedreun van hoeven en gekraak van riemen en uitrusting deed zich hooren en de karavaan van Vader Kinney kwam het wildpad opschommelen.

HOOFDSTUK XVIII.

Kinney en Moran zaten samen op de uitstekende rotspunt boven de hut; naast hen lag Flash op den grond uitgestrekt. Telkens als Kinney sprak of van houding veranderde, keek de hond hem achterdochtig aan. Sedert hij het meisje gevonden had, was zijn kijk op het leven weer meer gaan lijken op de wereldbeschouwing, die hij er op na gehouden had vóór Moran hem op de Bar T. boerderij achterliet. Nadat Moran in de hut gekomen was, werd die verandering steeds duidelijker; Flash zelf was er zich niet van bewust, daar zij slechts het natuurlijke gevolg van zijn hernieuwden omgang met de menschen was, maar Moran merkte zeer goed op, dat zijn gemoedsgesteldheid nu meer die van den hond dan van den wolf was. Hij was niet bang voor Kinney, maar nam hem zijn aanwezigheid min of meer kwalijk; volgens hem had hij zich ingedrongen in dit leven, dat voor Flash zoo vol en rijk was geweest vóór zijn komst. De eenige vreugde die Kinney hem gebracht had, was, dat hij Moran's paarden bij zich had.

Deze oude lievelingen hadden Flash weer al den ouden trots en de verantwoordelijkheid doen gevoelen, waarmee hij ze in den vroegeren tijd nacht aan nacht voor Moran bewaakt had. Sedert Kinney ze den avond tevoren naar de weide gebracht had, hield Flash ze zorgvuldig bijeen op een stuk grasland, ongeveer een mijl lager dan de hut gelegen, en paste evengoed op de paarden van Kinney als op die van Moran. De dieren waren erg moe van den langen tocht over het Wapitigebergte en hadden beurtelings gegeten en kalm gerúst, zonder eenige poging te doen om weg te loopen. Dit was wel een kleine te-

leurstelling voor Flash, want hij had zich al verheugd op een van de lange jachten achter de wegloopers aan. Van waar hij nu lag, kon hij ze zien grazen op de open grasvlakte.

Kinney en Moran spraken niet veel. Beiden dachten aan Betty's vader, die zoo pas zijn laatste rustplaats gevonden had vlak bij de hut, die hij jaren geleden gebouwd had. Het geheim van Teton Jackson was met hem begraven. Behalve de drie menschen in de hut — en Nash — wst niemand, dat die kalme voorspoedige zakenman uit New-York de wilde ruiter uit de Tetonbergen was, wiens vermetelheid een halve eeuw geleden spreekwoordelijk was geworden. Kinney scheen alles van zijn verleden af te weten en Moran herinnerde zich weer de geruchten, die den ouden man naast hem als één van Teton Jackson's bende aanwezen.

„Hij was mijn vriend,” zeide Kinney, na een lang peinzend stilzwygen. „Als jongen was hij wilder dan een havik — maar dood eerlijk. Men dacht toen anders over de dingen als nu; de menschen keken in die dagen zoo nauw niet. Als ik er op terugzie, moet ik bekennen, dat die manier van leven misschien niet de beste was — maar veedief was toen, wat je een eerlijk beroep kunt noemen. De helft van de mannen die op het oogenblik groote bezittingen in deze streek hebben, zijn jaren geleden begonnen met niets dan een lang touw en een breekijzer. Het halve district maakte gemeene zaak met Teton Jackson. Hij was zowat de koning van dit heele land. Ik heb gehoord, dat men nu zijn naam noemt in één adem met het gespuis, dat hier ergens in de buurt een schuilplaats moet hebben. Dat is glad mis. Als zich hier werkelijk vluchtelingen ophouden, komt dat, doordat deze streek wel duizend natuurlijke wijkplaatsen biedt, waar een man zich gemakkelijk verbergen kan; maar zij hebben absoluut niets met Jackson te maken. Toen hij de zaken hier regelde, zou het niet gebeurd zijn dat een bende van die laffe roofmoordenaars zich hier kon neerlaten; hij zou het nooit geduld hebben. Zij zijn van een ander soort dan hij. Maak geen verkeerde gevolgtrekkingen, mijn jongen, bij het vellen van een oordeel over den vader van dat kleine meisje hier! Teton Jackson was een goed man!”

Moran legde zijn hand op den arm van den ouden man. „Zijn naam heeft geen verdediging noodig,” zeide hij. „Hij heeft zelf zijn leven veranderd, toen hij inzag, dat hij verkeerd had gehandeld. En het laatste deel heeft hij er nog beter afgebracht dan het eerste. Maar ik ben blij, dat je me dat alles verteld hebt, Vadertje.”

Flash lag voortdurend aandachtig in éénzelfde richting te turen. Eindelijk bemerkte Moran zijn gespannen oplettendheid en wendde zijn blikken denzelfden kant uit. De paarden waren rustig aan het grazen; hij begreep dus, dat het iets anders zijn moest, dat de belangstelling van den hond zoolang gevangen hield.

Hij keek verder, over de paarden heen, het dal in, dat met het invloeden van elk nieuw bergstroompje breeder werd. Vijf mijlen stroomafwaarts, liep het uit op de weilanden van de Thoroughfare, die als een smal groen streepje zichtbaar was. Daar kronkelde een rookwolkje langzaam omhoog, dat zich in grillige bochten wrong, als de wind er in blies. Moran richtte zijn kijker op de plek.

„Een kamp,” zeide hij. „Het ligt achter de punt van een uitlooper van het gebergte; dus kan ik het kamp zelf niet zien, maar ik zag een man de paarden de weide injagen. Het moet een groote karavaan zijn, er zijn meer dan dertig paarden in den trein. Ik zal er eens op af gaan, om te zien, wie het zijn.”

„Het kan geen kwaad, dat te weten,” stemde Kinney toe.

Moran riep Flash bij zich en ging op weg naar het kamp. Toen zij voorbij hun paarden kwamen, keek Flash ze goed na, en eerst toen hij gezien had, dat er geen ontbrak, volgde hij Moran. Hoe dichter zij bij het vreemde kamp kwamen, des te minder op zijn gemak voelde Flash zich bij het vinden van de sporen van zooveel mannen. Uit het feit, dat Moran zich op de open vlakte hield en niet de minste voorzichtigheid in acht nam bij het naderen, leidde Flash af, dat hij niet anders dan vrienden verwachtte te vinden. Harde ondervinding, in den ouden tijd op de Bar T. opgedaan, had hem veel geleerd, zoo ook, dat hij zich vlak bij een man had te houden om veilig te zijn voor de anderen: als hij alleen was, schoten zij op hem, zoodra zij hem in het oog kregen. Daarom rende hij ook niet vooruit, zooals de meeste honden zouden gedaan hebben, om gauw een eerste kijkje op het kamp te krijgen, maar draaide den hoek van de vooruitspringende rots om, een paar voet achter zijn baas blijvend.

Een groot aantal mannen, die daar lui op den grond uit-

gestrekt lagen, keken nieuwsgierig op bij hun nadering. Toen Moran nog op vijftig meter afstand was, rolde één van hen zich op zijn andere zijde om en duwde met de punt van zijn voet een grooten zwartgeblakerden koffiepote tot aan den rand van het smeulende vuur. In de heuvels van het Westen zijn de afstanden groot, en de eerste gedachte, die bij iederen bewoner opkomt, is die, dat de aankomende vreemdeling wat te eten of te drinken moet hebben. De beweging van den man was geheel onwillekeurig geweest en wees op een langdurige gewoonte. Zij knikten allen ten teeken van groet tegen Moran en een ander trok een dekkleed van de overblijfselen van hun middagmaal weg.

„Wel bedankt, jongens, ik heb eten gehad,” wees Moran af. Hij ging met de beenen over elkaar zitten en rolde een cigarette van het materiaal, dat een van hen hem aanbood.

Een ander vroeg, of er kans was, dat zij veel beren in deze streek zouden vinden en allen begonnen vol vuur over dat onderwerp te redeneeren.

De man, die den koffiepote naar het vuur geduwd had, zeide: „Ik heb altijd in Vermout gewoond. Ik zou heel graag eens een beer schieten.”

Moran keek hem verwonderd aan. Zijn onwillekeurige beweging, om de koffie op te warmen, had hem doen kennen als een bewoner van het Westen. Iemand uit het Oosten zou zijn beleefdheid even onmiddellijk hebben kunnen uiten, maar zou het in anderen vorm gedaan hebben. Hun leerachtige gelaatskleur en voor de zon halfgesloten oogen bewezen, dat deze mannen hun leven in de open lucht sleten. Dit was geen kamp van jagers, die eens op een jachtpartij uitgingen. Hun pistoolholsters, gordels en geweren waren even oud en afgedragen als hun kleeren. Al de zadels, die op boomtakken in het rond opgehangen waren, hadden een afgesleten zadelscheede en de geweerkolven, die er uitstaken, waren alle eender — 30 — 40 Winchester-karabijnen. Er moest een reden zijn, waarom zij hem liever in den waan wilden brengen, dat zij alleen gekomen waren, om op beren te jagen.

Moran zag hen glimlachend aan en zij begrepen allen, dat zij een man van hun eigen soort tegenover zich hadden, een man, die wist, dat zij logen. Maar niemand gaf eenige nadere uitlegging over het werkelijke doel van hun aanwezigheid hier, of vroeg naar het zijne.

„Een mooie hond,” zei die van den koffiepote; allen wendden zich om en keken bewonderend naar Flash. „Half wolf — meer dan half wolf,” ging hij voort, en strekte zijn hand naar Flash uit: „Kom eens hier, jongen!” beval hij.

Flash ontweek zijn hand en stapte stijfjes weg.

„Hij is min of meer eigenaardig en stug in zijn manieren,” verklaarde Moran. „Ik heb hem zelf grootgebracht, en hij laat zich door niemand aanraken dan door mij.”

„Hij zou wel gauw goede vrienden met mij worden,” hield de ander vol. „Ik zou dien hond wel willen hebben. Ik heb een lastpaard, dat bijna even kwaadaardig uit zijn oogen kijkt als die wolf. Hij kan schoppen, slaan, bokken en bijten, alles tegelijk, maar — mooi gebouwd dat hij is, man! En hij kan een reusachtigen last dragen; hij weegt elfhonderd kilo en is in de heuvels opgefokt.”

„In de heuvels van Vermout?” vroeg Moran zachtzinnig. „Die was raak,” gaf de zoogenaamde Vermouter spijtig toe. „Wil je ruilen?”

Moran schudde ontkennend het hoofd.

„Hij is niet te koop,” zeide hij.

Plotseling sprong een van de mannen op en liep naar de punt van de uitspringende rots. Hij keek de weide op, greep toen haastig naar een aan een piketpaal vastgebonden paard en leidde het bij den toom naar den boomstam, waar de zadels opgehangen waren. Terwijl hij een zadel oppakte en het op het paard wierp, vroeg Moran: „Paarden op den loop gegaan?”

„Niet meer te zien,” stemde de ander toe. „Ik had vergeten, dat het mijn beurt was om op te passen.”

„Ik zal je wel een rit uitsparen,” bood Moran aan.

Hij liep met Flash naar de punt en wees met zijn arm naar de weide.

„Paarden! Paarden!” riep hij. „Pak ze, jongen! Gauw, haal ze terug!” Hij maakte een zwaaiende armbeweging en Flash rende weg in de richting, die hij aangaf.

Er waren verscheidene paardensporen op het weiland, maar zij leidden alle één kant uit. Een kwartmijl verder vond hij veel plekken, waar het lange gras platgetrapt was en begreep, dat zij, na gegeten te hebben, hier een poos waren gaan uitrusten. Hiervandaan leidde een groot breed spoor verder;

het liep recht omhoog de helling op, langs de grasvlakte. Flash volgde het onmiddellijk.

De mannen keken hem na, tot hij nog maar een klein, snel bewegend stipje tegen het groen leek. De met dennen begroeide heuvels drongen steeds dichtër in op de zich langzaam vernauwende vallei, totdat het hooge mastboomenhout eindelijk ook het laatste smalle tongetje weiland in zich opnam. Het stipje verdween toen tusschen de boomen.

„Daar loopt een wildpad, dat naar boven de heuvels inleidt,” lichtte de man toe, die op de paarden had moeten letten. „Hij is ze goed op het spoor. Wij zijn dien weg afgekomen en zij gaan net zoo terug. Er mag wel een vaste herder te paard worden aangesteld, die die langstaarten geen seconde uit het oog verliest, of ze zullen ons allen te voet achterlaten.”

Twintig minuten later wees Moran naar boven. De paarden kwamen uit het bosch rennen en draafden recht naar beneden de weide af; zij liepen keurig in een troep bij elkaar. Het was een tafereel, zooals deze mannen het zich niet aantrekkelijker zouden kunnen denken. Elke achterblijver werd dadelijk in den hiel gebeten, legde dan zijn ooren achterover en sloeg kwaadaardig uit, als hij de scherpe tanden voelde. Maar geen één waagde het, zich van den troep af te scheiden. Terwijl Flash ze steeds dichtër bij het kamp bracht, zwenkte hij in een wijden boog naar rechts, rende uit alle macht vooruit, keerde zich toen weer om naar de voorste paarden en dreef ze naar links. Hij herhaalde deze handige beweging en draaide in een kring om ze heen; toen maakte hij den kring al kleiner en kleiner, totdat zij ten slotte op een kleine plek stonden rond te trappelen en eindelijk bleven stilstaan, terwijl de hond om hen heen rende en elken weglooper, die probeerde uit te breken, terugdreef.

De mannen stonden dit tooneel aan te kijken; hun gezichten drukten onvermengde goedkeuring uit. De man, die uit Vermout beweerde te komen, wendde zich tot Moran.

„Ik weet, wie je bent,” zeide hij. „Je bent Clark Moran. Ik heb dien hond nooit eerder gezien dan vandaag, maar ik ken heel wat verhalen van mannen uit het slaaphuis, die hem aan het werk hebben gezien. Ik hoorde ook, dat hij bij de Windrivier aan het moorden is gegaan, dat een wolfsjager zijn spoor tot aan de Bar T. gevolgd is en dat zij hem daar hebben neergeschoten. Ik voor mij veronderstel, dat zij niet diep genoeg geraakt hebben en dat hij ontkomen is. Hij lijkt heelemaal op een lobo, heeft in de heupen de echte houding van den wolf; dan zijn glijdende gang, zijn gele oogen en de manier, waarop hij met vee omgaat. Je zegt zelf, dat hij een bijzondere hond is. Er bestaat er maar één zoo. Ik wil er mijn sporen onder verdedden, dat hij de kampioen van den Greybull — Flash — is!”

„Je hebt het geraden,” zeide Moran. „Typisch, hoe zoo'n gerucht doordringt tot in een afgelegen plaatsje als Vermout.”

„Ja, dat is zoo,” moest de ander toegeven.

Moran had al dien tijd zitten peinzen over de reden die deze acht mannen hierheen gevoerd had onder het voorwendsel van een berenjacht, en hij meende er wel zoowat achter te zijn.

„Ik moet je eens één vraag stellen, Vermout,” zeide hij.

De man antwoordde dadelijk op den naam; zoo worden in dit land van losse nomenclatuur gemakkelijk nieuwe bijnamen gegeven en aangenomen.

„Ik zal er op antwoorden,” beloofde hij.

„Ik ben geen menschenjager,” zeide Moran. „Maar ik meen te begrijpen, wat jelui hier zoekt en er is wel kans, dat ik je kan helpen het te vinden. Je bent waarschijnlijk een schout, een districtshoofd of een commissaris van politie. Vindt je het onaangenaam, mij te zeggen, wat?”

Aller oogen richtten zich op Vermout, wachtend op een wenk, hoe die vraag te beantwoorden. Daaraan zag Moran dat Vermout de leider van de onderneming was.

Vermout maakte zijn leeren buis los en liet het insigne van een schout zien.

„V.S.,” zeide hij. „Ik ben schout van politie en aanvoerder van de jongens hier.”

(Wordt vervolgd).

Ontvangen boeken, enz.

Van den uitgever J. F. van de Ven te Baarn, ontvingen wij een „Nieuwe Reiskaart van Nederland, Noord-België en Duitsch-Industrie-gebied”, met kilometer-afstanden tusschen de plaatsen onderling, voor wielrijders, motorrijders, automobilisten en water-toerisme, bewerkt door M. Stenvert. Schaal 1 : 600.000.

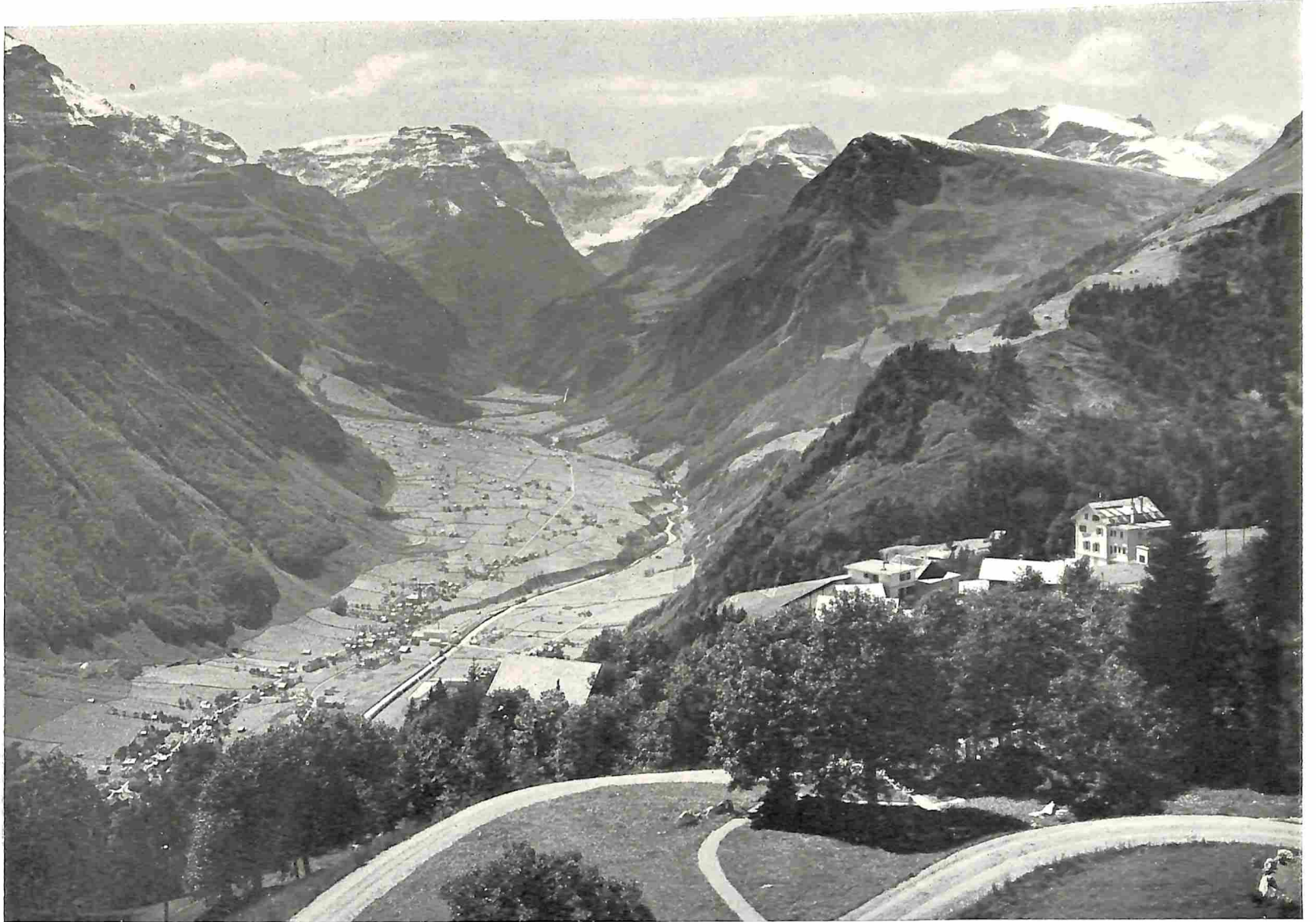

Foto Schönwäster-Elmer.

HET GLARNERLAND. HET BRAUNWALD MET DE TÖDI-KETEN.

HET GLARNERLAND.

Z' Glarnerländli. We hadden er al zoo dikwijls van gehoord. Die oude Zwitser, die er het levenslicht aanschouwde, had er ons gedurende een postwagenrit over hoogen bergpas, met vuur van verteld. Hij had ons gesproken over z'n Glarnerländli. Een half uur lang. En z'n laatste woorden, die hij uitsprak met pathos, klonken als een hernieuwden eed van liefde en trouw aan zijn geboortegrond. Het was het: 'Z' Glarnerländli isch nu chli aber schü,' — 't Glarnerlandje is wel klein, maar mooi.....

Toen werd het een oogenblik stil op den wagen. Trappelden de paarden verder in eentonig getrappel en gierde en hilde weer angstig de Föhn, voelden we weer sterk den tocht die zich tusschen die hemelhooge muren van rots en graniet perste en wegzoog.

We hadden het dit kind van het land van Tell beloofd. We zouden eens z'n Glarnerländli ontdekken. Hij had er zooveel moois, zooveel goeds van verteld: Het zou zijn iets heel bijzonders. Men zou er kunnen genieten van indrukwekkende wild-woeste rotsmassieven en bergspelonken en tegelijk van liefelijke tafereeltjes van idyllische rust. Wat dom dan eigenlijk dat we het zoo lang links hadden laten liggen. Zoo dikwijls waren wij er al langs gespoord, hadden al menig maal daar bij Ziegelbrücke aan den weg Zürich—Chur dat zij-lijntje gezien dat zich naar het zuiden afbuigt, en verdwijnt tusschen trotsche bergkegels, waarvan we slechts wisten dat ze den toegang van het Glarnerland vormden. Wat er achter lag, was voor ons unerforshtes Gebiet.

Totdat we onze belofte inlostten, op een uitbundig mooien Junidag, een dag van heusche zomerwarmte. 't Was niet om er spijt van te hebben. Wat was het er mooi en stil. 't Was er alles schoon en stralend, goed en verheffend. En vooral ook indrukwekkend.

Een beeld van dit landje? Teekenen we het in korte vluchtige trekken.

Het kanton Glarus, of het Glarnerland zooals de Oost-

Zwitser het pleegt te noemen, is een klein vlekje aarde van slechts 700 kwadraat-kilometer groot en ligt stevig gestuwd tusschen de oer-oude kantons Schwijz en Uri, het nijvere St. Gallen en het romantische woeste Bündnerland. Het bestaat uit een groot c.a. 30 Km. diep hoofddal waardoor de Linth kronkelt. Dit Linth-dal heeft twee groote zij-dalen; tegen het westen het wonderschoone Klöntal, en veel lager, tegen het oosten en afbuigende naar het zuiden, het Sernftal. Van de 22 kantons die het huidige Helvetia vormen, neemt het Glarnerland in oppervlak de 17e plaats in, en staat, wat inwoners betreft, eerst als 19de in de rij. Glarnerländli is dus, ook in verhouding tot de andere staatjes die tot het Zwitsersche wereldje behooren, wel klein.

Maar hoe klein ook, 't is een wonderlandje, waaraan de natuur alles wat zij aan schoons vermocht te geven, geschonken heeft. Zij bracht er bijeen, rangschikte er vol teedere zorg en liefde vrede ademende stedekens en dorpjes..... plaatste er trotsche bergkegels, bedekt door levend groen, of onbekleed, in hun natuurlijk naakt. Zij schepte er meren die er als blauwe oogen droomerig ten hemel staren..... strooide er met vrijgeveige hand plekjes van zoete rust..... tooverde er beekjes en hing tegen de bergwanden zilveren glanzende linten van neerstortend water. Heel in de hoogte stapelde ze glinsterend ijs opeen, als een schitterende diadeem in een kroon en spreidde er een wit kleed van maagdelijke reinheid.

Het Glarnerlandje ligt geïsoleerd. Een ijzeren toegangsweg bezit het er maar één. We vinden hem bij Weesen en Ziegelbrücke, daar dicht bij de romantische Wallensee. Misschien is dit isolement wel de reden, waarom de groote stroom van naar natuurschoon hunkerende cosmopolieten, die toch nooit zich zelf leidt, doch steeds geleid moet worden op kunstmatige wijze, het Glarnerlandje zoo weinig kent. Als er ook eens een spoorwegverbinding over de mooie Klausenstrasse kwam, dachten we, zoodat het Glarnerland

eens heel dien stroom zal leiden, tusschen Engadin en Tessin. Dit vlekje aarde zou zich dan ook in die liefde en vereering mogen verheugen die het veel bezongen Berner-Oberland geniet, of althans genoot, in die heerlijke paisible dagen van vóór den oorlog.

Nu kwamen wij er binnen door dien eenigen gang.

Merkwaardig, deze entrée!

Uit de lage vlakten der Züricher en Wallensee, rijzen direct, tot trotsche hoogte de rotskegels. En blijven er zoo rijzen ook verder in het dal, bijna recht, majestueus omhoog. En hoe dieper men komt, hoe schooner het wordt. Betrekkelijk nog voorin ligt het nijvere Näfels, het plaatsje waar eens de Glarner hellebaardiers het zwaard met Habsburger ridders kruisten. Op 9 April 1388 toch bevochten hier de Glarners in een bloedigen slag de definitieve zegen op de legers van het gehate Oostenrijk. De plaats waar deze kamp gestreden werd, is heilig gebied voor den Glarner en betreedt hij met evenveel eerbied en trotsch als iedere Zwitser den Rütli, den weidegrond aan de Urner-see, waar op den 8sten dag van de slachtaand van 1307, bij het ochtendgloren de grondslag werd gelegd van het Zwitsersche Eedgenootschap. Elk jaar, op den eersten Donderdag in April, trekt de Glarner naar Näfels ter visting en herin de overige in dit landje spaarzaam rondgestrooide stedekens en dorpjes bijzonder opvalt, is de hooge ontwikkeling van de industrie. In kanton Glarus vindt verreweg het meerendeel der bevolking zijn dagelijksch brood in fabriek en constructie-werkplaats. Het bezit gieterijen, machine- en brugbouwfabrieken, kan wijzen op een gerenommeerde textiel-industrie en ook katoenweverijen en spinnerijen en geniet ook vermaardheid, ver over de grenzen van het Tell-landje, om zijn Schabzieger of Kräuterkäse, die kleine groene, pittig smakende kaasjes, die we hier als Zwitsersche stuifkaas kennen. Die kaasfabricatie, ze is vooral goed vertegenwoordigd in het dorp Netstal, dat aan den voet van den steil oprijzenden Wiggis ligt.

De hoofdplaats van pittoresk Glarnerland, is het oude Glarus, 'n stadje van 'n goede vijfduizend zielen. De groote rijkdom van dit kantonale stadje is wel het geweldig natuurmonument, de Glärnisch, een werkelijk imposante pyramidevormige berg van 2910 meter tophoogte. Wat in Glarus vooral opvalt is, dat het stadje, althans een groot deel ervan, zoo ruim en zoo regelmatig is gebouwd. Wetgevend was hier de Föhn, de bolle warme zuidenwind, die bij verschillende branden er voor zorgde, dat, zooals bijv. in 1861, zoo'n 500 huizen tegelijk een prooi der vlammen werden. Bij den wederopbouw was de Glarner dan zoo practisch, te werk te gaan volgens nieuwe moderne plannen.

Een groote dag voor Glarus, of beter gezegd voor het geheele kanton is, als den eersten Zondag in Mei de „Landesgemeinde" plaats heeft, — de sedert meer dan vijf eeuwen telken jare terugkerende bijeenkomst van alle stemgerechtigde mannen uit het kanton. Deze „Landesgemeinde" is het hoogste legislatieve lichaam. En in geen kanton van het oude Helvetia is het plebisciet scherper en duidelijker doorgevoerd dan hier.

Zooals het hoofddal er uit ziet tot Glarus, zoo is het ook tot het geheel achterin liggende Linthdal: indrukwekkend, majestueus. Voorbij Linthal begint — of eindigt — het kunstig stuk werk dat de Klausenstrasse heet, en het Glarnerland met de op Urner-bodem gebouwde geboorteplaats

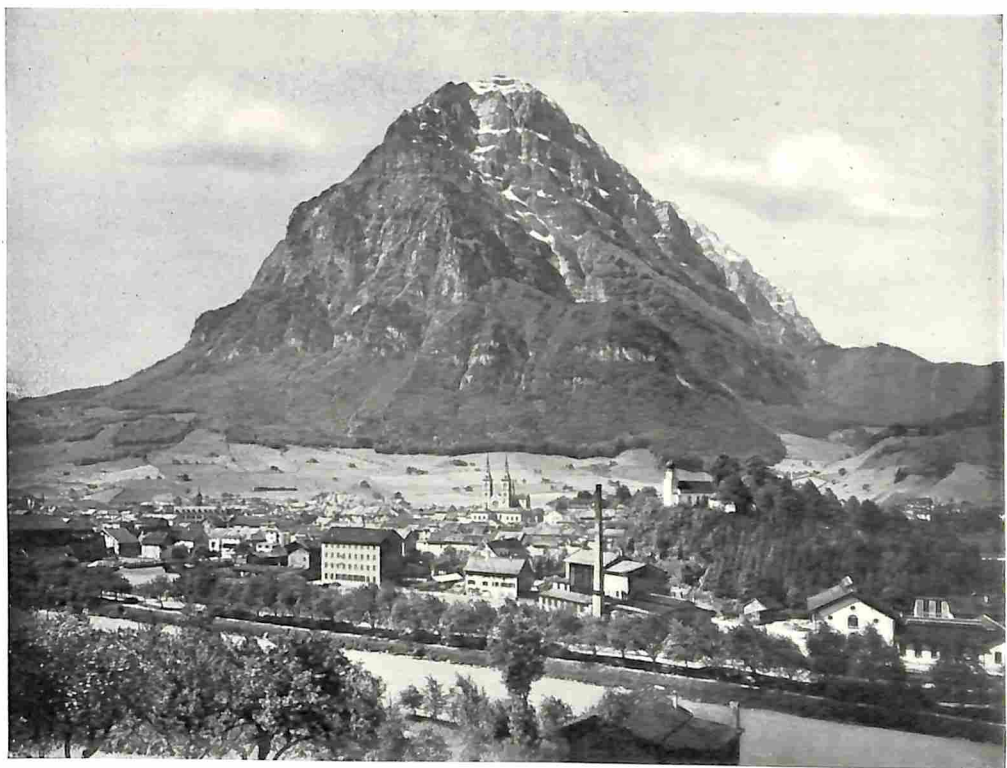

Foto Schönwetter-Elm.er.

HET GLARNERLAND. DE BIFERTEN-GLETSCHER.

van den sage-held Tell, met Altdorf, verbindt. Buiten den Umbrail-pas heeft geen Zwitsersche alpenweg zulke geweldige Kurven, en afgezien van de Kaiserstrasse in de Dolomieten, is er aan geen bergpas welke schitterend-werk verricht als aan de Klausen. Dit kranig stuk techniek, dat in 1899 voor het verkeer werd opengesteld, is c.a. 46 Km. lang, en stijgt van 'n hoogte van 462 M. bij Altdorf, tot aan 1952 M. bij Klausen-Passhöhe. Tot Linthal zakt de weg weer tot 611 meter. Waarom nu echter 36.7 Km. van dezen alpinair verkeersweg op Urner- en slechts 9.8 Km. op Glarner gebied vallen, dat is volgens de sage de schuld van een haan. Zien we wat de geschiedboeken hiervan vertellen.

Gelijk de bewoners van het overige oude Helvetia, waren ook de oude Glarners en Urners behept met de chronische kwaal van ruzie-maken, van oorlogvoeren. En gelijk ook heden ten dage, was ook toen de groote aanleiding de stand van de grenspaaltjes. De Glarner had honger in het Urnergebied, en de Urner wierp hongerige blikken naar de bergen en malsche alpenweiden van den Glarner; verlangens waarvan wapengekletter het treurige gevolg was. Om echter eindelijk eens tot een bevredigende doch onbloedige oplossing te komen, stelden eenige bezadigde en wijze mannen

HET GLARNERLAND.
DE HOOFDSTAD GLARUS AAN DEN VOET VAN DEN GLAERNISCH.

voor, dat bij elk der belligerenten op een bepaalden dag, bij het eerste morgengekraai van den haan, een rustige ervaren bergbeklimmer zou uitgezonden worden, om zich dan te begeven in de richting van het gebied van den tegenstander. Op de plaats waar de beide mannen elkaar zouden ontmoeten, zou definitief de grenslijn worden vastgesteld.

De bergklimmers werden nu met zorg uitgekozen, terwijl men er aan beide zijden ook bijzonder op bedacht was een haan te kiezen die zich niet zou verslapen, doch juist den dag zoo vroeg mogelijk aankondigen. Verder volgde ieder z'n eigen taktiek. De Urners bijv. onderwierpen hun haan aan een vermageringskuur, daar zij meenden dat honger en dorst het brave dier al vroeg aan het kraaien zouden zetten. De Glarner echter, door hun armoede blijkbaar minder bekend met de foeileelijke gevolgen van zwelgpartijen, gaven hun haantje zwaar te eten, daar zij geloofden dat dan hun beestje met blijdschap en vreugde in het hart, den naderenden dag zou begroeten.

Als dan de voor den „Grenzlauf” vastgestelde dag aanbrak, gebeurde het, dat in Altdorf de haan kraaide nog vóór het ochtendgloren. En aanstonds toog een Urner op weg, blijmoedig, vol vertrouwen. In Linthal echter stond al de volle zon aan den hemel en verbleekten er de sterren. Maar wie er wakker was, de vette haan niet. Het dikke beest genoot een zoete rust. Dood-ongelukkig stond het volk om het hok. Niemand durfde het wagen den corpulenten haan door sissen of menscheijk gekukeleku uit z'n slaap te halen. Dit was blijkbaar streng verboden. Eindelijk echter werd het dier wakker, rekte de vleugels en slaakte het lang begeerde geluid.

Voor den Glarner-looper zou het een zware taak zijn den voorsprong van zijn mededinger in te halen. Angstig sprong hij op en richtte den blik boven naar den berg. Wee-wee. Daar zag hij aan den bergrand een man loopen en reeds dalwaarts komen. Maar de Glarner schoot weg als een pijl uit den boog en wilde redden wat er nog te redden viel. Als de beide mannen tegenover elkaar stonden, riep de looper van Uri: „Hier is de grens!”

„Buurman”, vroeg nu de man uit Glarus bedroefd, „wees edelmoedig en geef mij nog een stukje grond van het gebied dat ge zoo juist betreden hebt.” Doch de Urner wilde niet. De Glarner echter vroeg opnieuw, smeekte den looper uit Altdorf hem toch nog iets van den zoo makkelijk veroverden grond af te staan. Toen werd het hart van den Urner bewogen. Hij richtte zich op en sprak:

„Broeder, zooveel gebied zal ik je geven als je, mij dragende op je schouders, afleggen kunt.”

Dit liet de brave Glarner zich geen twee-maal zeggen. Hij pakte den Urner beet en klauterde zoo met z'n zwaar vrachtje nog een heel stuk tegen den steilen berg op. Maar plotseling bleef zijn adem stokken. Hij zakte neer en bleef voor dood liggen. Nog heden wordt den vreemdeling het

grensbeekje getoond tot hetwelk de onfortuinlijke Glarner den overwinnenden Urner zou gedragen hebben.

Hoe schitterend de Klausen-pas ook werkelijk is, hij heeft één groot gebrek: het automobielverkeer erover is, dank zij den conservatieven Urner, **verboden**. Want al mag aan de Glarnerzijde van den pas een wagen naar hartelust tegen den berg opronken, bij het grenspaaltje moet hij keeren.

Vanuit Linthal voert een kabelspoor ons naar een ander schilderachtig stukje Glarnerland. 't Is het Braunwaldterras.

Eenig dat terras!

We staan erop 'n bergplateau van 4 Km. lengte en 1 Km. breedte, langzaam oplopend. Op de hoge bergen aan de overzijde vinden we het hoogste meer van Zwitserland, de 10 hektaren groote Muttensee, gelegen aan den Kistenpas, 2448 meter boven de zee.

Wanneer we nu nog door het nauwe Sernftal trekken, aan welks einde ligt het 'n veertig jaren geleden door 'n geweldige bergafschuiving verwoeste dorp Elm, welke steenen slijklawine 115 menschen en 83 gebouwen verpletterde; wanneer we dan nog een blik werpen in het eenig mooie Klöntal, dan eerst begrijpen we wat er in den ouden Glarner omging toen hij vol bezieling uitriep:

„Z'Glarnerländli isch nu chli, aber schü.”

HENRI HEGENER

HOE DE DIEREN SPREKEN

27)

DOOR WILLIAM J. LONG.

Met toestemming van den schrijver vertaald door S. CILIA STOFFEL.

DEZE verwonderlijke gevoeligheid, die dunkt me voortkomt uit het opnemen van een woordeloze boodschap, trof me eens sterk, toen ik een zwerm zwarte eenden gadesloeg, een veertig, vijftig, die geen paar meters van mijn schuilplaats af in het watergras lagen. Een groote havik was bij tusschenpoozen boven het moeras komen kringen en af en toe over den plas; maar behalve dat ze een oog naar boven richtten wanneer hij te dicht bij kwam, schonken de eenden klaarblijkelijk geen aandacht aan hem. Hij was hun natuurlijke vijand; zij hadden den tol uit hun aantal betaald om aan zijn honger te voldoen; maar nu, ofschoon hij duidelijk te zien was, werd er niet meer op hem gelet, waren ze niet banger voor hem, dan voor een glazenmaker die tusschen 't riet gonst. Weldra verscheen er nog een havik in de verte, die boven de weiden kringde. Toen een groter kring hem boven den plas bracht, uitte een waakzame eend een enkel zacht *kwok!* Onmiddellijk kwamen er kopjes uit de vleugels; een paar eenden schoten 't open water in om te kijken; andere vlogen de lucht in zonder kijken en de heele troep was in een oogwenk verdwenen. Ik geloof dat de havik ze niet zag of daar vermoedde, eer ze de lucht instegen, want bij de plotselinge beroering stootte hij, hield zich in toen hij zag dat hij te laat was, en steeg naar boven waar hij het heele moeras weer overzien kon.

Nu waren deze twee haviken van dezelfde soort, en deden voor mijn oogen vrijwel gelijk. De een had honger, was op den uitkijk naar eten; de ander kringde voor zijn eigen plezier na gegeten te hebben; en ofschoon de oogen van vogels onbetrouwbaar zijn in zaken waar zoo'n scherp onderscheidingsvermogen vereischt wordt, wisten of voelden deze eenden op de een of andere wijze oogenblikkelijk het verschil tusschen de stemming van den eenen vijand en die van den anderen. Op dezelfde wijze heb ik, wanneer ik 's winters herten bespiedde, een hinde haar kop op zien werpen, een noodkreet slaken en wegspringen; en haar handelwijze werd verklaarbaar, toen even later een troep jagende wolven uit het kreupelhout stormde. Maar ik heb herten gadeslagen, als een troep wolven die niet aan 't jagen was in 't volle gezicht voorbij kwam en de schuwe dieren geen ander teeken gaven van schrik of zelfs van

HET GLARNERLAND.
HET KUNSTMATIG VERGROOTE KLÖNTALER-MEER.

onrust gaven in tegenwoordigheid van hun vreeselijke vijanden, dan door af en toe den kop eens op te beuren.

Ik zeg zoo beslist dat de eene troep wolven aan't jagen was en de andere niet, omdat de boschwolf uit het Noorden uit zijn aard (dat is in wilden staat en als hij met in 't wild levende dieren te doen heeft) slechts dan jaagt of doodt, wanneer hij honger heeft. Ik volgde het spoor van beide troepen en het eene vertoonde duidelijk dat de wolven op eten uit waren; terwijl het andere me zei dat de dieren maar doelloos door 't land zwierven; en toen ik op het spoor van dezen tweeden troep terugliep, ontdekte ik dat ze juist wat gedood en opgegeten hadden. De herten waren niet bang voor hen, omdat ze voor een poosje volkomen onschadelijk waren.

Eerst dacht ik dat deze eenden en herten de gesteldheid van hun vijanden op een gewone manier door de zintuigen gewaar werden; dat ze uit de vlucht van een havik, of den gang van een wolf af konden leiden of hij vreedzaam dan wel gevaarlijk was; en soms is dit waarschijnlijk ook de juiste verklaring van de zaak. De oogen van de meeste vogels en andere dieren, verwonderlijk ongevoelig voor de dingen in rust, worden dadelijk door iedere ongewone beweging aangehouden. Wanneer de beweging rustig is, geregeld, gelijkmatig, zullen ze er gauw hun belangstelling voor verliezen, tenzij ze vergezeld gaat van een vertoon van heldere kleuren; maar als de beweging ongeregeld is, of als ze telkens komt en gaat, als van een naderend dier, wanneer het wagschuilt en kruipt, geven ze scherp acht tot ze weten wat de beweging beteekent of tot schuwheid hen noopt om weg te vluchten. Zoo toonen kuikens of eenden zich verschrikt als er een kiekendief de lucht in stijgt; ze verliezen hun belangstelling wanneer de kiekendief op den wind staat, en worden weer waakzaam als hij begint te duiken of te stooten. Het is ook opmerkelijk dat op een winderigen dag alle vogels en dieren waarop gejaagd wordt, ongewoon wild zijn en moeilijk te naderen, gedeeltelijk omdat de voortdurende beweging van gras en bladeren hen van hun stuk brengt, en gedeeltelijk (waar 't zoogdieren betreft) omdat hun neus hen in den steek laat, want de luchtboodschappen worden voortdurend onderbroken en verward. Maar zoo'n „verstandige” verklaring, hoe mooi die bij sommige gelegenheden ook past, voldoet me niet langer; en kort en goed omdat ze niet verklaart waarom het wild op een kalmen dag onbekommerd is in tegenwoordigheid van den eenen havik of wolf, en onmiddellijk op de vlucht slaat bij de verschijning van een anderen vijand der zelfde soort.

Ik moest hier opmerken, dat deze vogels en andere dieren niet wreeder zijn als ze hazelhoenders of herten doodden, dan het hazelhoen wreed is wanneer het larven eet, of het hert wanneer het paddestoelen zoekt als 't er de tijd voor is; dat ze eenvoudig hun natuurlijke voedsel zoeken wanneer ze honger hebben, en dat ze niet bloeddorstig zijn of wreed of roekeloos moordlustig. Slechts menschen, en honden, door menschen afgericht of bedorven, verdienen deze beschuldiging. De roofdieren — vogels ook — leven als ze geen honger hebben (wat een groot deel van den tijd zoo is, aangezien ze maar eens per dag eten of soms met langer tusschenpoozen) zoo vreedzaam als ge maar verlangen kunt. Nadat ze gegeten hebben zoeken ze instinctmatig het gezelschap van hun soortgenooten op en trachten maar hoogst zelden andere dieren lastig te vallen. In zulke tijden, als ze uitrusten of spelen of

Foto C. Steenberg

DE VAN OMSTREEKS 1640 DAGTEEKENENDE GEVEL AAN DE HEERENGRACHT BIJ DE HUIDENSTR. VAN DE GEBOUWEN, WAARIN TOT APRIL 1920 HET WEESHUIS „DE ORANJEAPPEL” IS GEVESTIGD GEWEEST.

door de bosschen zwerven, schenkt het kleinere boschvolkje hun niet meer aandacht dan aan onschadelijke vischarenden of stekelvarkens 1). Herhaaldelijk heb ik wild gadeslagen, vogels en andere dieren, als hun vijanden in 't gezicht waren en ik heb me verbaasd over hun onbevreesdheid. De belangrijke vraag is: hoe weten ze, en ze schijnen het te weten, wanneer de voldaanheid van hun verzadigden vijand in een gevaarlijke stemming verandert? Waarom zijn bijvoorbeeld herten verschrikt op 't gejack van een wolvin, die haar jongen samenroept om te jagen, en waarom grazen ze gerust in de schemerige bosschen, zooals ik ze heb zien doen, wanneer de lucht beeft en trilt van 't getier van een troep wolven, die als losgelaten honden in wilde vreugde bassen?

Ik heb geen ander antwoord op die vraag, en geen andere verklaring er voor dan die menschelijke ondervinding aan de hand doet: dat het jagende dier, evenals de jagende mensch, waarschijnlijk iets van zijn gemoedsberoering in een golf voor zich uitzendt, en dat sommige dieren daar zoo uiterst fijngevoelig voor zijn, dat ze deze boodschap opvangen en er onrustig door worden.

1) In sommige streken van het Westen, heeft men mij verteld, doodden de wolven vaak meer dan ze noodig hebben. Vroeger voedden ze zich met het overvloedige wild en waren geheel natuurdieren, maar hun gewoonten hebben zich gewijzigd met een gewijzigde omgeving. Toen het wild door kolonisten of jagers uitgeroeid was, begonnen de wolven zich met tamme dieren te voeden; en van de afstammelingen van deze wolven, die links en rechts moordden in een dichte, opgewonden kudde schapen, wordt nu gezegd, dat ze maar in 't wilde weg herten doodden wanneer ze slechts in de gelegenheid zijn. Ik kan persoonlijk niet voor de waarheid van dat zeggen instaan, en weet niet of het op waarneming berust van een uitzondering of een kenmerkende regel. In het Noorden, waar geen tamme dieren zijn, heb ik zelden gemerkt, dat een boschwolf doodde nadat zijn honger gestild was.

DE KLEEDING DER AMSTERD. WEEZEN.

VI. HET WEESHUIS „DE ORANJEAPPEL”.

EEN ondertitel, die in deze reeks, waarin, na de Burgerweezen, slechts van verschillende godsdienstige gezindten sprake was, eenigszins opvalt! Bijna hadden wij dan ook geschreven: „het weeshuis der Doopsgezinden”, want dat is het Weeshuis „de Oranjeappel” tegenwoordig feitelijk; doch officieel is het dit geenszins: het is nog steeds een zelfstandige stichting.

Ter nadere verklaring volgde hier iets van de belangwekkende geschiedenis van dit Weeshuis 1), dat zijn oprichting dankt aan de secte der Collegianten, die buiten de kerk om het godsdienstig leven wilden bevorderen en elkander den doop bij onderdompeling toedienden. Het waren vooral Doopsgezinden, die de vergaderingen der Collegianten — wier centrum Rijsburg was — bijwoonden, maar het is toch niet juist, hen daarom geheel met de Doopsgezinden te vereenzelvigen, zooals wel eens geschied is. Wel hebben ze hunne bijeenkomsten te Amsterdam, na een kwart eeuw ten huize van verschillende leden en in gehuurde lokalen vergaderd te hebben, een viertal jaren in de Doopsgezinde kerk „bij 't Lam” gehouden, maar een zoo nauwe betrekking bleek

1) De hier volgende bijzonderheden van deze geschiedenis zijn ontleend aan het artikel van Fred. Kuiper: „Het weeshuis der Doopsgezinde Collegianten de Oranjeappel” in het Achtste jaerboek van het Genootschap Amstelodamum.

toch niet gewenscht te worden; in 1675 tenminste huurden ze voor hunne samenkomsten de woning van den schepen Opmeer aan de Keizersgracht bij de Huidenstraat, waar een Oranje-appel in den gevel stond.

Kort daarop werd besloten de ruimte, in deze woning over, te bestemmen tot weeshuis; aanvankelijk zouden daarin slechts kinderen worden opgenomen, wier ouders de weerloosheid hadden voorgestaan, maar reeds in 1678 begon men ook weezen op te nemen, die in geen ander weeshuis een plaats konden vinden; zonder dit laatste besluit zou het weeshuis „de Oranjeappel” na de oprichting in 1677 van een afzonderlijk weeshuis der Doopsgezinden, aan de Prinsengracht tusschen Vijzelstraat en Reguliersgracht, geen voldoende reden van bestaan hebben gehad.

In hetzelfde jaar — 1678 — werd het huis „de Oranjeappel”, dat een jaar te voren eigendom der Regenten van het Weeshuis was geworden, verbouwd en uitgebreid; de voor de bijeenkomsten der Collegianten ingerichte vergaderzaal werd door de zich blijkbaar zeer onafhankelijk voelende Regenten, in verband met de heftige twisten onder de broeders, in 1685 voor hen gesloten, en eerst in 1699, toen de gemoederen tot kalmte waren gekomen, weder voor goed geopend.

Reeds in 1680 was het weeshuis weder belangrijk uitgebreid; in dat jaar kochten Regenten een huis aan de Heerengracht, liggende achter het pand aan de Keizersgracht dat zij reeds in eigendom bezaten. In den tuin van het nieuwe huis deden zij een gebouw verrijzen, dat voor „dochtershuis” werd ingericht en door een lager gebouwtje verbonden met het huis aan de Keizersgracht dat voor de jongens bestemd werd.

Er waren toen ongeveer 40 weezen, die het aanvankelijk in „de Oranjeappel” niet erg naar den zin hadden; van de eerste 20 jongens liepen er niet minder dan 5 weg. Later schijnen de toestanden verbeterd te zijn; Agatha Deken althans, die er van 1746 tot 1767 als weesmeisje vertoefde, heeft bij het honderdjarig gedenkfeest van het Weeshuis, in 1775, in een lang gedicht haar groote dankbaarheid over de daar genoten opvoeding uitgesproken.

Tegen het einde der 18de eeuw verloor de secte der Collegianten haar beteekenis; de bijeenkomsten verliepen en de geldmiddelen gingen achteruit. In 1801 moest het huis aan de Heerengracht, in 1808 het „Jongmanshuis” aan de Keizersgracht worden verkocht; jongens en meisjes, nog een kleine 30 in getal, werden toen allen gehuisvest in het gebouw achter het huis aan de Heerengracht; het poortje in de Huidenstraat, waarboven toen de Oranjeappel prijkte, was in die jaren de eenige toegang tot het Weeshuis.

Het weeshuis der Doopsgezinden verkeerde in die jaren ook al niet in bloeienden staat; terwijl het aan het einde der 17de eeuw 82 weezen herbergde, waren er in 1811 nog slechts 17. Geen wonder dat in dezen moeilijken tijd de zorg voor een eigen weeshuis, waarin zoo weinig kinderen verblijf hielden, door de (in 1801) Vereenigde Doopsgezinde Gemeente een overbodige weelde werd geacht. Den Regenten van „de Oranjeappel” werd gevraagd, de zorg voor deze kinderen voor vergoeding van de kosten, op zich te nemen; deze waren daartoe gaarne bereid, en het Doopsgezinde Weeshuis aan de Prinsengracht werd gesloten. Het aantal weezen in de „Oranjeappel” steeg hierdoor, in 1811, tot 43; de Vereenigde Doopsge-

zinde Gemeente kreeg eenig toezicht over het weeshuis, dat overigens tot op dezen dag zelfstandig is gebleven, ook nadat de geschiedenis der Collegianten met den verkoop van hun Rijnsburgsche vergaderzaal in 1832 een einde had genomen. Mede door den verkoop der Rijnsburgsche goederen verbeterde de geldelijke toestand van het Weeshuis aanmerkelijk, zoodat in 1851 het huis aan de Heerengracht kon worden teruggekocht.

In April 1920 werden de oude gebouwen verlaten; Regenten hadden ze verkocht aan het Ministerie van Financiën, dat ze gaat verbouwen tot kantoren voor haar agentschap. Het Weeshuis werd overgebracht naar een perceel, deel uitmakende van een blok moderne huizen aan de De Laïressestraat; de steen met den Oranjeappel is er boven de deur gemetseld, de woorden: „Weeshuis de Oranjeappel” zijn, op niet al te duidelijke wijze, in den voorgevel gegrift, maar het eigene en typische ontbreekt aan dit nieuwe huis. Het is niet beslist leelijk — al hebben enkele experimenten van jong-Amsterdamsche bouwkunst, daaraan te aanschouwen, een vrij onbevredigend resultaat gehad — en zeker niet leelijker,

(behalve de fraaie op blz. 259 afgebeelde gevel aan de Heerengracht), dan de buitengewoon sobere gebouwen, die men verlaten heeft, en waarin weinig meer schoonheid werd aangetroffen dan een schoorsteenmantel in Louis XVI-stijl met een relief, drie naakte zich warmende kinderen verbeeldende; maar hoe karakteristiek was dit oude weeshuis, hoe stemmingsvol, hier en daar, in al zijn eenvoud. Men zie eens het plaatje hiernaast.

In de eenigszins in achtentiende eeuwse trant aangekleede Regentenkamer in dit nieuwe huis, waarin vooral eenige fraaie oude meubelen de aandacht trekken, hangt een prent, vermoedelijk van het begin der 19de eeuw dagteekenend, waarop we twee weezen aanschouwen, een jongen en een meisje. De jongen draagt zoowaar een rokcostuum en 'n hoogen hoed, het meisje een witte beuk met over de borst een witte dwarsstrook, en korte mouwen. Op haar hoofd zien we een groote muts, een neepjesmuts met geplooid randje, die weinig meer dan het gezicht open laat; onder de kin is ze met een strookje bevestigd.

De jongens zullen vroeger wel geen rok hebben gedragen; wat de meisjes betreft echter, is de hier afgebeelde kleding vermoedelijk die, welke van eeuwen geleden tot ver in de 19de eeuw — we weten niet wanneer — bewaard bleef.

Waarschijnlijk is de kleding in de tweede helft dezer eeuw belangrijk gewijzigd. In elk geval droegen omstreeks 1900 de groote jongens (die boven de 16 jaar) een kostuum dat vrijwel met dat der gewone burgers overeenkwam; alleen was de kleur ervan zwart; de kleine jongens hadden een zwart jasje, waarop om den hals een witten boord, een zwart broekje en een platte zwarte pet. In de week nam een blauw katoenen „hesje” de plaats van het zwarte jasje in.

De meisjes boven de 16 jaar (de z.g.n. „mutsmeisjes”) droegen des Zondags een zwarte japon, nauw om het lijf sluitend, met een schootje en een van de japonstof gemaakt opstaand boordje om den hals; haar rok was lang en wijd. Een schort werd, behalve thuis, bij deze kleding niet gedragen. Om het achterhoofd droegen zij een eenvoudig maar allerliefst neteldoeksch mutsje, waarvan, als vroeger, breede strooken achter de ooren naar beneden liepen, die onder de kin met een bandje werden vastgemaakt. De muts, op onze afbeeldingen op

Foto C. Steenberg.

EEN SCHILDERACHTIG HOEKJE IN HET OUDE WEESHUIS „DE ORANJEAPPEL”.

Foto C. Steenbergh.

MEISJE MET HET IN 1919 AFGESCHAFTE MUTSJE VAN HET WEESHUIS „DE ORANJEAPPEL”.

een zwart lustre schortje gedragen; dezelfde muts als des Zondags, vormde de hoofdtooi.

De jonge meisjes droegen een bont gestreepte jurk (des Zondags een zwarte), een roodgeruit schortje en platte zwarte strooien hoeden.

In 1916 is de storm der moderniseering heftig in de oude „Oranjeappel” aan het woeden geweest; de jakjes met hun schootjes, de bonte jurken, verdwenen en werden vervangen door donkerblauwe cheviot-japonnen van modernen snit, met, om den hals, een breede liggende boord met een zwart strikje, zooals op onze afbeeldingen te zien is. Het kostuum der jongens werd in snit ook meer in overeenstemming gebracht met dat van de rest der stervelingen, en vervaardigd van donkerblauw cheviot, voor wat de kleine, van grijze stof, voor wat de grootere jongens betreft.

Nog bleef het eenvoudige smaakvolle mutsje behouden; maar ook zijn einde was nabij! Toen het tijdens en nog na den oorlog moeilijk bleek de voor het opstaande randje benoedigde blauwe karkassen te krijgen, besloten — in 1919 — Regenten en Regentessen, ook dit sieraad te doen verdwijnen. En thans dragen, wat eens „mutse-meisjes” heetten, een zwarte platte strooied. Van een eigenlijke kleeding der „Oranjeappels” kan dus thans moeilijk meer gesproken worden.

Dat afschaffen der kleeding, dat verlaten der oude gebouwen, het schijnt wel sterk van gebrek aan piëteit, aan zin voor traditie te spreken. Maar het komt ons voor, dat de schijn hier toch wel wat bedriegt, en dat we hier veeleer te doen hebben met uitingen van den traditioneelen mennisten geest, die hoezeer op deze punten dezelfde betreunswaardige nivelleerende gevolgen hebbend als de „verlichting” van democraten als de Wethouder Abrahams, zijn ontstaan dankt aan een eerbiedwaardig streven om stil en onopgemerkt, in allen eenvoud en zonder ophef, het goede te doen, het in verband hiermee ongewenscht achtende dat de buitenwereld al te veel van een weeshuis „de Oranjeappel” en zijn bewoners merkt, en er van overtuigd zijnde, dat men den weeskinderen een weldaad bewijst, wanneer men hen geen uiterlijke onderscheidingsteekenen doet dragen.

En het verkoopen en verlaten der oude historische gebouwen? Ook dat is vermoedelijk meer een uiting van menniste nuchterheid en geringschatting van uiterlijkheden als stemmingsvolle schoonheid — die, in klinkende munt omgezet, uitnemend kunnen worden dienstbaar gemaakt aan datgene „waarop het toch maar aankomt”: een goede verzorging der kinderen — en dus een ongetwijfeld eerbiedwaardig volgen van de doopsgezinde traditie, dan een blijk van gebrek aan piëteit.

Het aantal weezen is in den loop der 19de eeuw aanvankelijk sterk toegenomen; in 1872 was het tot 64 gestegen.

blz. 261 nog te zien, werd gesierd door een rand, die door een blauw karkas opgehouden werd. De daagsche dracht bestond uit een gestreept blauw katoenen jak met schoot, en om den hals, een ronde liggende kraag van katoen. De mouwen van het jak waren kort en daaronder kwamen de witte moffen tevoorschijn. Voor de zwarte merinos-rok werd

Daarna is het eerst langzaam, daarna vrij snel gedaald. In 1910 waren er nog 30 weezen, waaronder 7 „mutse-meisjes”; thans zijn er nog 13 kinderen, 9 jongens en 9 meisjes.

Moeilijk zouden er ook in het nieuwe huis meer kunnen worden geborgen.

(Wordt vervolgd).

A. L.

Een keizerlijke drinkebroer.

Er bestaat een Japansch spreekwoord, dat zegt: „Voor een dronkenman gaat zelfs een steen uit den weg.” Een van het soort gezegden dat, naar den letter genomen, liegt, maar goed beschouwd, door sterk te overdrijven, een of andere waarheid scherp belicht.

Volgens een oud auteur zou deze zegswijze ontstaan zijn naar aanleiding van een avontuur van Keizer Ojin, den vijftienden keizer in de lange reeks, die, zooals in het Japansche geschiedenisonderwijs verkondigd wordt, teruggaat tot het tijdperk der goden.

Van Keizer Ojin weten wij uit oude annalen, dat hij strijdlustig was en den rijstwijjn hartstochtelijk beminde. Vreemd kan ons deze combinatie van eigenschappen niet toeschijnen; tot op den huidigen dag immers bestaat er tusschen beiden een zeker verband. Wellicht kunnen wij de krijgshaftigheid van den keizer uit de derde eeuw verklaren uit de omstandigheden, waaronder hij het levenslicht zag. Zijn vader stierf voor zijn geboorte en naar de Kojiki („Ver slag van Oude Zaken”, uitgegeven in de 8e eeuw) meldt, droeg zijn moeder, terwijl zij een militaire expeditie in Korea aanvoerde, hem bijna twee jaar lang onder het hart.

Een zware steen, op haar buik gebonden, zou het jongmensch belet hebben, voor het einde van zijn moeders krijgsvaardigheden, in dit ondermaansche een kijkje te nemen. Eenmaal geboren, moest hij opnieuw geduld oefenen om zijn bestemming te bereiken. Negenenzestig jaren, vertelt ons de Kojiki, moest hij wachten, eer hem bij den dood zijner moeder het keizerschap ten deel viel. Het schijnt, dat hij daarna dubbel zijn best deed de geleden schade in te halen. Volgens een der annalen werd hij 110 jaren oud, volgens een ander 130. De anecdote, waarop wij hier boven al zinspeelden, geeft te vermoeden, dat Ojin getracht heeft zich als troonpretendent den tijd vroolijk te korten. Zij verhaalt, hoe hij op zekeren dag, met een vroolijken dronk over zich — de zon in de oogen, heet het bij de Britten — naar het paleis terugkeerde, waarbij hij meermalen bedenkelijk van het ware midden afweek.

Zijn zwierrige gang bracht hem dit keer voor een zwaren steen, die hem den weg versperde. „Ga je weg, of ik sla je weg!” luidde ongeveer de toespraak van den gehinderden kroonprins tot den hinderlijke n steen.

De steen ging voorlooppig niet. Dies trok de eerste zijn voortreffelijkzwaard, waarmee hij hem kloofde, zoo, dat hij in twee helften naar weerszijden, omkantelde en dendoorgang vrij liet. Zoo ging zelfs een

Foto C. Steenbergh.

WEESMEISJE UIT „DE ORANJEAPPEL” MET DE IN 1916 INGEVOERDE KLEEDING EN DE IN 1919 AFGESCHAFTE MUTS.

zelfden Noord Nederlandschen meester en stellen voor den apostel Judas Iscarioth, een apostel, St. Andreas, St. Maarten, St. Stephanus, St. Simon, St. Antonius de Kluizeaar, een diaken, St. Jozef en een bisschop. 3)

De tegen den westwand zich bevindende met kruisribgewelven overdekte kruisgang met verdieping, bewijst dat behalve de nonnen ook leeken destijds de godsdienst oefeningen in de kapel van St. Aechten hebben kunnen bijwonen. Voor de nonnen was ongeveer 1 M. boven den beganen grond aan deze zijde der kapel over de volle breedte en een 17 M. diep — de kapel meet dit koor medegerekend 47 M., het Waalsche kerkgedeelte 33 M. — een vloer aangebracht, trapvormig oplopende. Toegang tot deze verdieping geeft de kunstig gemetselde spiltrap, „bij de kunstkeners als seer raer van metselwerk ghehouden”, in den Zuidwestelijken zeskantigen toren uit circa 1500, welke uitmondt op de overdekte galerij welke met deuren op dezen vloer uitkomt. Daar deze toren midden in het kloostercomplex ligt, konden de nonnen dus ongezien door de andere bezoekers, die door het afgebeelde poortje binnenkwamen, ter kerke gaan. Op den toren stond een spits welke er in 1861 is afgebroken.

Vermoedelijk heeft ook langs de noordzijde een dubbele galerij geloopt, zoodat dan de kerk een dubbelkerk in optima forma is geweest. In 't midden aan deze zijde is n.l. nog een steenen wenteltrap — in 1888 ten deele ineengestort — waarlangs de prior van 't Prinsenhof uit den bovenvloer kon bereiken. Ook de constructie van den noordelijken kerkmuur en van den westelijken aanbouw geven grond voor deze veronderstelling. En de benedengalerij is dan een deel van de voormalige kloostergang geweest. 4)

In het spitsje op de kapel hangt een in 1631 door Everhardus Splinter te Enkhuizen gegoten klok.

Van de praal der kapel is niet veel meer over. De wapenschilden van zuster jonkvrouwe Anna van Nassau van de Merwe, van haar moeder Johanna van Bergen gezegd Brabant en van Dom Emmanuel van Portugal zijn reeds lang verdwenen. Van Riemsdijk noemt den laatsten den zoon van Aemylia van Nassau, d.i. Emilia de I., eenige zuster van prins Maurits uit het huwelijk van Willem de Zwijger en Anna van Saksen (geb. 1569, overl. 1629), die in 1597 huwde met Dom Emmanuel van Portugal, den kroonpretendent, als zoon van den in 1580 door het volk tot koning verheven Dom Antonio hertog van Bega, die in hetzelfde jaar voor Alva moest wijken. Aan het echtpaar is 29 Jan. 1603 een deel van het klooster ter bewoning afgestaan. Emilia is in Genève overleden en Dom Emmanuel in 1638 te Brussel. La Fargue vertelt nu in zijn „Geslachtsschetsse van den Doorlugten Huize en Vorstendom van Nassau” dat Dom Emmanuel de zoon, in 1628 te Brussel barveoeter monnik werd. Zijn lijk moet dan uit het R. K. klooster naar de Hervormde kerk zijn overgebracht, wil de rijk gebeeldhouwde grafzerk vóór het koor uit 1666 den grafkelder dekken waarin hij volgens alle opgaven moet zijn bijgezet. 't Is intusschen wel mogelijk dat La Fargue mis is. Want hij geeft ook een ander sterfjaar van Emilia op en laat haar al heur dochters in 1623 medenemen naar Genève, terwijl men weet dat de prinsessen Sabina Delphica en Juliana Catharina in 1667 nog in het St. Agathaklooster, en wel, in het z.g. kwartier van de Prinsessen van Portugal woonden.

Hoe het zij, de grafzerk is een prachtig stuk beeldhouwwerk.

De houten vloer dekt haar voor afloopen. Zoo ook de zerk voor Frederik van Nassau 5), gouverneur van Bergen op Zoom, in 1674 overleden, en echtgenoot. C. L. H.

1) In 1403 was ze nog niet gewijd, in 1414 wel.

2) Handelingen van het consistorie der Waalsche Gemeente. „Le dit jour nous sommes rentrés en possession du temple de la cour de convent de St. Agathe....”

3) Zie de uitvoerige beschrijving van prof. A. F. Gips in het Bulletin van den Ned. Oudheidkundigen Bond van 1911 door wiens tusschenkomst afgietsels zijn gemaakt van deze beelden.

4) Jhr. B. W. F. v. Riemsdijk: Historische Beschrijving van het klooster van Sint Agatha met het Prinsenhof te Delft.

5) Van Riemsdijk noemt hem prins, doch dat is natuurlijk onjuist. Hoogstens kan hij graaf zijn geweest. Zijn vader moet of Willem van Nassau, heer van Beverweerd, de oudste onechte zoon van Maurits zijn geweest „van wie alle graven van Nassau afstammen”. Volgens La Fargue of Justinus van Nassau, de onechte zoon van Willem I. Het eerste lijkt wat onwaarschijnlijk omdat Frederik dan circa 30 jaar zou zijn geweest toen hij gouverneur van een zoo belangrijke vesting als Bergen op Zoom was, en zijn vader, gouverneur van Den Bosch, slechts 9 jaar heeft overleefd. Voor 't vaderschap van Justinus, die „eenige kinderen heeft geteeld” zou pleiten dat deze in 1597 is gehuwd met de dochter van den heer van Merode, weduwe van ridder Charles Morgan, gouverneur van Bergen op Zoom. Deze Charles Morgan, wiens graftombe zich in de groote kerk te

Bergen op Zoom bevindt, is dezelfde dien we in het artikel over de Oude Kerk noemden als weduwnaar van Elisabeth Tegor, dochter van Marnix van St. Aldegonde. In den tijd dat de hooge legerposities vergeven werden, lijkt 't waarschijnlijk dat de zoon van iemand als de befaamde admiraal en verdediger van Breda tegen Spinola, door diens relaties en die van zijn vrouw, het gouverneurschap van Bergen op Zoom gekregen heeft. Hij was dan, daar 't na 1648 eerst gebeurd kan zijn, ongeveer 50 jaar, wat 't leeftijdsbezwaar opheft. Blijft of hij ook graaf is geweest net als de bastaardtak uit Maurits. O.i. wel. Want 't gelijke monniken gelijke kappen zal hier wel gegolden hebben en de graventitel wees al van zelf op den valk in het wapen.

De Bloembladen van Lao-Tze.

34) DOOR J. ALLAN DUNN.

ZELFS toen was hem de werkelijke waarde van den talisman onbekend, de verbazende waarde welke Mc. Vea hem toekende. Maar hij wachtte zijn tijd af en besloot, nadat hij meer geleerd had, deze tooverformule te completeeren. Toen Mc. Vea zich van uw diensten verzekerde, vertelde Richard mij een deel zijner plannen. Langen tijd was ik zeer verontwaardigd geweest over de wijze, waarop Mr. Mc. Vea Richard's werk behandelde. Hij werd gebruikt, alsof hij een machine was, zijn tijd werd in beslag genomen tegen vergoeding van een klein salarisje. Richard deelde mij niet alles mee, omdat ik niet zijn Oostersche zienswijze over de dingen deelde. Ik zou gemeend hebben, net als ik nu doe, dat het een hersenschim, een ongerijmd idee was. Daarom vertelde hij mij alleen, dat Mc. Vea hem bestolen had, dat hij kans had dit bloemblad in handen te krijgen, dat gelijk was aan datgene wat Mc. Vea onder valsche voorwendsels in hem losgekregen had en dat door dit bezit, de andere in waarde toenamen en Mc. Vea tot vergoeding zou genoodzaakt zijn. Hij was alles voor mij, was altijd alles voor mij geweest. Ik was begerig hem dit te vergoeden. Wij besloten het geld op te nemen — ik verkocht enkele juweelen — en reisde naar Shangai om u bij uw aankomst op te wachten, terwijl het hem, als Mc. Vea's automatische secretaris, gemakkelijk viel de telegrammen te veranderen. Hij haalde Mc. Vea over, een veiliger woning te betrekken, door hem vrees aan te jagen met te beweren dat hij bespied werd en slaagde daarin op het laatste oogenblik — en de rest weet ge. Ik ontmoette u. Voor mij waart ge een deel der samenzwering die mijn broeder te kort deed. Toen bleek het dat gij anders waart. Ik bemerkte, dat gij het contract sloot uit lust tot avonturen. Na Honolulu —” stotterde zij.

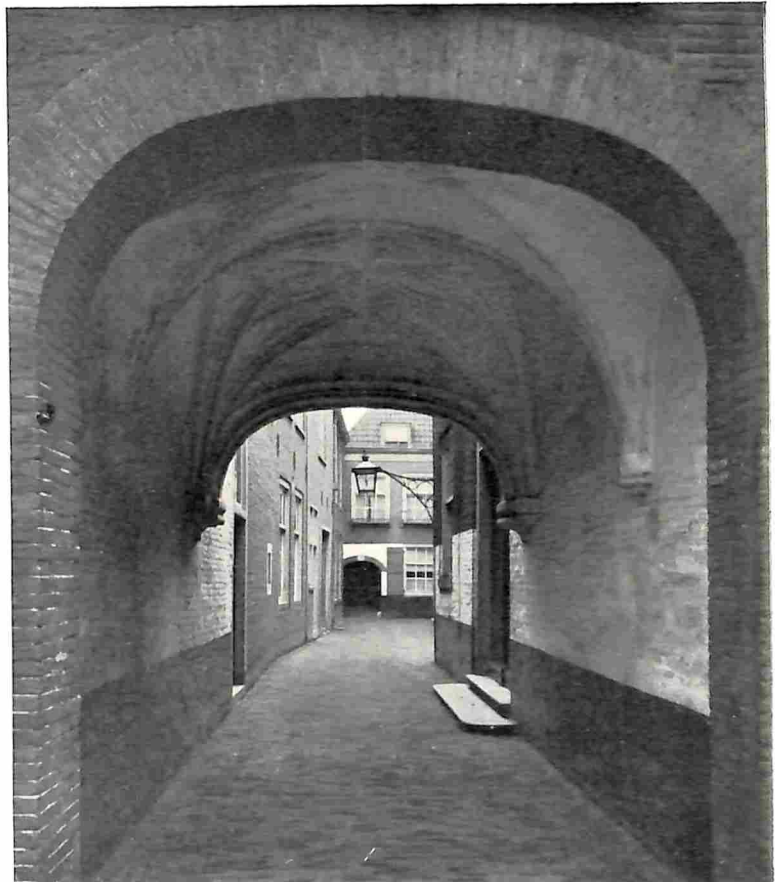

Foto C. Steenbergh.

POORTJE VAN HET VOORMALIG ST. AGATHAKLOOSTER TE DELFT, TOEGANG GEVENDE TOT DE WAALSCHE KERK EN HET MIL. HOSPITAAL.

„Na Honolulu,” vervolgde zij, „vond ik, dat hoewel ik Richard trouw moest blijven, het toch niet eerlijk tegenover u was het plan ten uitvoer te brengen, zooals wij het eerst ontworpen hadden. Wij konden niet beginnen met u vijftig duizend dollar te geven. Een jaar tevoren zouden wij u niets gegeven hebben. Ik zou de poging opgeven, Richard getelegrafeerd en u daarna alles verteld hebben.”

Voor 't eerst ontmoetten haar oogen die van Keeler met een verlegen uitdrukking erin, die hem ontroerde.

„Juist vóór ik Shangai verliet was een waardevol bed van gouderts achter de hoeve ontdekt, mij door mijn moeder nagelaten. Het bevond zich in den heuvel waar de boomen staan en waar Richard op dien lentedag verwond werd. Er was mij een bod op den heuvel gedaan, maar Richard had mij aangeraden dien niet te verkoopen. Ik telegrafeerde vanuit Honolulu de overeenkomst te sluiten. Het geld lag op mij te wachten toen ik in New York aankwam.”

„Dat waren dan de tien-duizend dollars, die uw broeder mij aanbood?”

„Ja. Wij waren geen dieven. Richard zeide mij dat het geld hetwelk gij verwachtte van Mr. Mc Vea te krijgen, een ontzettend bedrag zou zijn en wij waren van plan zoo mogelijk u de geheele vijftig duizend dollars te geven. Maar het was noodzakelijk, dat wij het bloemblad bezaten, vóór gij Mc. Vea ontmoette. Wij moesten het dien nacht hebben en daarom, toen gij de tienduizend dollar weigerde, volvoerden wij het plan, door Richard bedacht. Natuurlijk is het geheim onzin, maar Richard geloofde het, gelooft het nog, evenals Mr. Mc Vea.

„Ik geloof dat de werkelijke waarde der blaadjes is hetgeen Richard u zeide, toen hij zich als Angus Mc. Vea voordeed, misschien een duizend dollar per stuk. Maar dat kan ik hem niet doen inzien. Het verlies heeft zijn beterschap tegengehouden, de koorts wil niet verdwijnen, zijn leven is in gevaar. Dikwijls ijlt hij, hij dreigt u dan en Mc. Vea, hij wordt aldoor zwakker.

„Toen—toen ik tegen u zeide, dat ik gaarne uw vriendin wilde wezen, meende ik dat. Gij zijt gelukkig geweest, gij kunt nu gemakkelijk edelmoedig zijn —”

„Wat wenscht u, dat ik doen zal? Ik ben met liefde daartoe bereid. En indien u mij wilt beloonen voor hetgeen ik zal volbrengen — laat ons dan die vriendschap verwezenlijken.”

Zij was opgestaan en hij stond voor haar terwijl hij zijn hand uitstak. Zij nam haar aan, terwijl een nevel voor haar oogen kwam.

„Ik weet niet, wat er gedaan kan worden,” zeide zij. „Ik heb uw raad noodig als gij mij gelooft, als gij vertrouwen in mij stelt.”

„Met mijn geheele hart,” antwoordde hij. 't Was een afgezaagd gezegde en hij was er zich van bewust dat hij het eenigszins rad uitstootte, maar hij verduidelijkte zijn bedoeling met een blik.

„Dank u.” Het woord was voldoende.

„Maar uw broeder heeft een afdruk van de zeven blaadjes genomen,” zeide Keeler. „En u zeide toch dat hij de vertalingen machtig geworden was? Verscheidene uren heeft hij het achtste blad in zijn bezit gehad. Was hij niet in staat

het opschrift te vertalen? Waarom nam hij er niet net als van de rest een afdruk van?”

„Het was te veel met een korst bedekt. De overige werden alle eenigen tijd met een vlocbare oplossing bedekt vóór de letters behoorlijk onderscheiden konden worden. 't Moest langzaam geschieden en heel zorgvuldig, aangezien verscheidene ingewikkeld waren. Wij bezaten niet de benodigde oplossingen in huis en toen nam hij het met zich mee. Wij meenden in Hoosac Falls totaal veilig te zijn. Wel was 't ons bekend dat we gevolgd werden en hadden we in de tweede auto Redding herkend, maar wij waren overtuigd dat wij hem kwijt waren geraakt. Nooit had Angus tegen Mr. Mc. Vea over ons verblijf in Hoosac Falls gesproken. Ik zag de taxi maar ik wist niet, dat gij er in zat. Niemand in New York was op de hoogte van de boerderij en na eenig tijdsverloop waren wij zeker, van Redding af te wezen. Werkelijk zagen wij hem de jacht opgeven.

Dien middag was Richard naar de bron gegaan om wat water te halen — het was buitengewoon zuiver — om de planten in te zetten. Toen — kwaamt gij.”

„Gezeten op een motorfiets en doodsbang om eraf te vallen,” zeide Keeler. „Kom dan,” vervolgde hij, een besluit nemend. „Ik zal met u mee gaan om uw broeder te bezoeken. Voor morgen heb ik een afspraak met Mc. Vea. Natuurlijk is die tooverdrank des levens belachelijk. Hoe ik Mc Vea daarvan zal kunnen overtuigen, weet ik niet. Het opstellen der formule is niet voldoende. Er moeten bewijzen zijn. Mc. Adie zal er wel wezen, hem zal ik raadplegen.

Maar in elk geval zal ik met Mc. Vea spreken. Er moet de eene of andere vergoedingwordengegeven, waarmee uw broeder genoegen zal nemen. Op 't oogenblik zal mijn gesprek met hem, hem goed doen. Dat is 't beste, wat ik verrichten kan. De geheele zaak is zoo buitengewoon, ik meen watdiedwazemeeningomtrent de waarde van den talisman aangaat. Het is echt Oostersch zich vast te klampen aan een bijgeloof dat niet op de proef gesteld wordt. Mc. Vea en uw broeder zijn beiden aangegrepen door zulk een waanbeeld.”

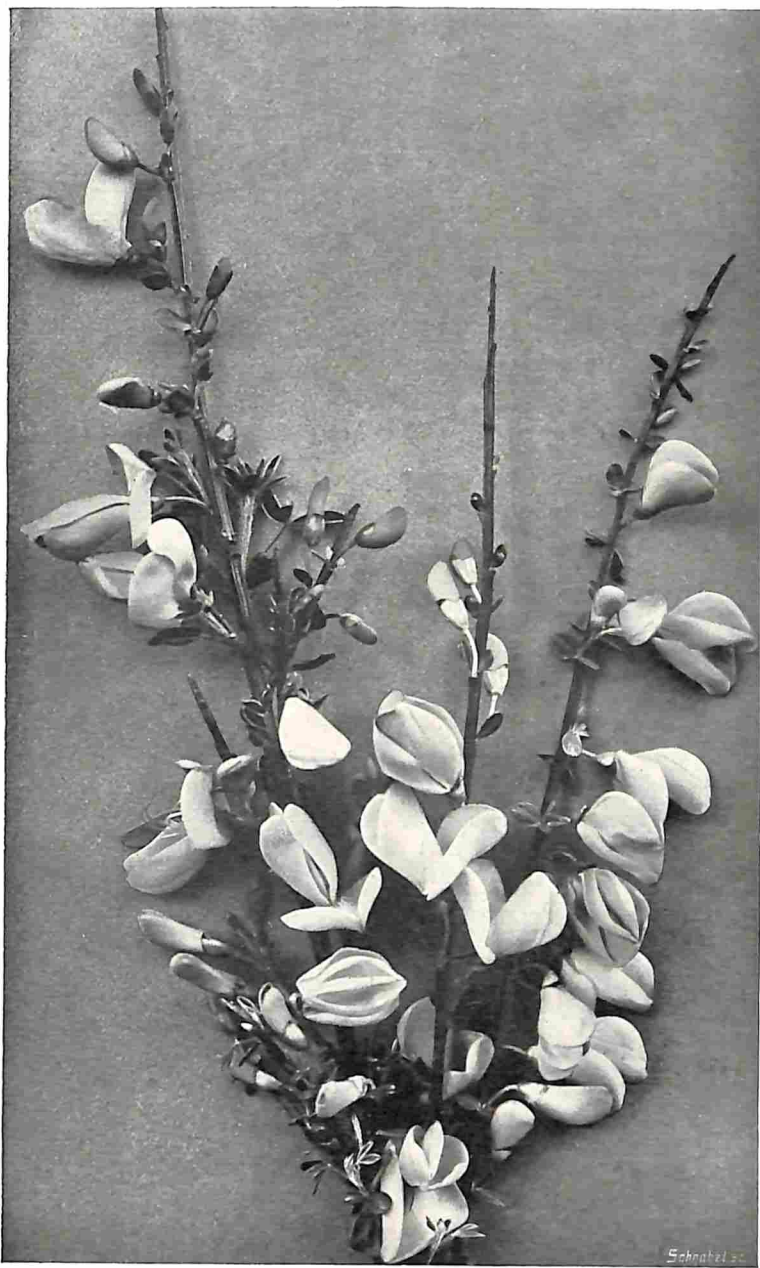
„Ik wenschte maar, dat de priester het ding in veiligheid had gebracht,” zeide het meisje.

„Ik niet. Ik heb die vijftig duizend nodig. U merkt,

juffrouw Arden, dat ik een halve Schot ben. Zij wenschen het geheim voor de Oosterlingen te bewaren. Ik denk niet, dat zij Mc. Vea lastig zouden gevallen zijn, toen hij slechts één der bloembladen bezat en niet vermoedde wat verondersteld wordt, dat het geheel vormt. Er worden nog veel gouden bloemen gevonden in China en Tibet, stel ik me voor. In elk geval verschillende in 't bezit der Lamas.

Cathay slaapt rustig met zijn geheimen, maar er zal gestreden worden om ze te ontsluiten. De bloembladeren van Lao-Tze maakten oorspronkelijk deel uit van de kroonjuweelen eens heerschers, die gekroond was met priesterlijke en wereldlijke macht. Zij behooren tot het geheimzinnige Oosten, een schat van dat magazijn, waar wij Kaukasiërs met de buks gewapend op lostrekken en waarvan wij de gevolgen moeten dragen. Brengt u me nu naar Richard.”

(Wordt vervolgd).

DE GOUDEN PRACHT DER ZANDGRONDEN.
DE BREM.